

ST 4

FEBRUAR

93
Mirladi

Miladli

4

Minilo skoraj je sto let,
odkar se je sklonila glava
Prešernu nasemu, odkar je svet
zapustil duh njegov
in grob porasla trava....

3
Za je mene:

MATERI

V večer razliva se klavirja spav..
sem.. V mislih skozi mrak sem pohitel
tja, kjer okrog peči v baraki
se suče mati s tručnimi koraki.

Vem, mati,

da skrbno ti sroce razjeala je bridkost:
v plenice hrupave si nas pavila,
skoz bečo, glád v življenje nas vodila -

a črni kruk tvoj dal nam je mladost
in noč, da bomo ali po svetli poti
življenju sončnemu naproti

Zajo Dane:

GAVRAN

Ko mraz je sagnil zemljo,
priletel je k ognju gavrani,
v žerjavico divje kljuval,
potem je odletel v tamo,
a ogenj je v noč piapolal ...

Menart, János:

BRIGADIR

4

IN BULDOŽER

"Sem slišal,
da si k nam prilezel v vas
za nekaj dni...
Pri nas ne bo se vlekel čas,
le brez skrbi!

In iz Amerike prišel si? Res?
No, dolga pot! Pa bodi kar vesel!
Tam rja bi prišla se koles,
drugače pa bi delavec te klet.
A tu, pri nas boš ril
in traktorist bo pel
in ti boš pel, kaj ne?
ko gere boš spodnašel.

Še nekaj bi te vprašal...
- vendar ne skoči vane,
saj veš da brigadirji vsi
smo vshekani na diagrame.-
Sem slišal, da volike
je tvoja moč,
da si za sto ljudi...
.. res enkrat rineš tri in pol kubike?"

"No ti si, kot se gra!'
Pa da ne boš preksala vzel slovesa!"
verelo rač, vtakne v žep roke
in zadovoljno pljune med kolesa.

Menart Janez:

BRIGADIRJI

Dekle, poišči med spomini
trenutke tistega večera,
ko nama na strmini tira
vagonček je obstal.

Mar veš odkod takrat moči,
da nama ni pogum upal?

Nalahno moje se lakti
napetih prsi tvojih se zadele
in divje v njih utripnila je kri -
jeklene so osi se zavrtale.

Ne, vem,

tega ne veš, dekle:
ob tebi šel sem nem;
izpraznil sem vagonček,
srce pa ne.

DVOJE PESTI

/nadaljevanje/

Toplo dopoldansko sonce je skozi raztrgane oblake že ogrevalo otrplo zemljo. Pred Schummerjevo hišo je poganjalo prvo brstje bršljana, po vasi so veselo mukale krave in krulili prašiči.

Tudi živali so čutile pomlad.

Trgovca Schummer se je zbudil pozno dopoldne. Dolgo se je zaspano pretegoval, nekajkrat srdito kihnil in slefnjič zlezel s postelje. Počutil se je zelo lahkega, razigranega, kot da se je pomlad vrnila tudi v njegovo zavaljeno telo. Potegnil je iz omarice parfumiran robček, se globoko vseknil in stopil k oknu.

Pogled mu je bežno drael preko vaških polj in travnikov, odkoder je sesalo sonce migetajočo soparo, ki se je počasi dvigala in zastirala nebo z motno prevleko.

Schummer je zadovoljno bobnal s prsti po šipi, kot bi hotel dati takta brundanju, ki je prihajalo iz njegovega debelega grla. Ko je pregledal, ali se ni morda v času, ko je on spal, pogreznil njegov gozd, ali se dve njegovi nji vi stisnili v eno samo, majceno, je stopil od okna, sedel na posteljo in se počasi, s preciznostjo oblekel.

Zvižgaje je pridrsal v kuhinjo. Sedel je k ognjišču in opazoval plamen, ki je nemirno plapolal proti dimniku.

Vstopila je služkinja Mara, prilatna ženska, že upognjena od dela, saj je morala za boren denar od jutra do večera trdo delati. Gospodar pa je bil s posli grob, vsaka njihova zamujena minuta mu je bila spodbuda za priganjanje. Poležavati je smel le on, ki ga nihče ni plačeval. Tako je sam govoril.

"No, no, torej si venoma prišla kot te vrag
nosi! Lačen sem, prinesi zajtrk, brž... brž!"

No, Schummer je bil to jutro dobre volje in
služkinje ni nahrulil, kot ponavadi, ko je moral
čakati na gostrežbo.

"Pospravljala sem. Delam vedno, gospod." je de-
jala Mara.

Ta zadnji - gospod - je izzvenel ko lenuh, za-
to je Schummerja skoraj vrglo pokonci. Toda Mara
je naredila nedolžen obraz in se obrnila v stran.
Ni si mogel kaj, sedel je nazaj. Dobre volje pa, ki
je je bil tako vesel, je bilo konec. Revsknil bi v
služkinjo, toda že je postavila jed predenj in od-
šla.

Pojedel je hitro. Sploh je vedno hitro jedel,
vres pa smešno obračal glavo in oči. "Kot bebec,"
je dejala nekoč njegova rajna žena sama pri sebi.

Po zajtrku je nekaj časa hodil sem in tja po
kuhinja, slednjič pa, kot bi se nečesa domislil, od-
šel v spalnico, vzel iz omare suknjo in se oblekel.
Namenil se je k županu.

Občinska hiša je stala na trgu, s čelom obrnje-
na proti cerkvi. V prvo nadstropje, kjer je urado-
val župan Tolkač, se vodile dokač strne stopnice,
da je Schummer le počasi prilezel do vrha.

Župana je dobil v pisarni.

"Dobro jutro!" je pozdravil Schummer. Žda vrag,
ves sem zasopel; le težko spravim svoje štiri
križe po teh nerodnih stopnicah, he-he! No, no, ko
pride Führer in bom jaz župan..."

Tolkača je vrglo pokonci: "Ko boš ti župan...?"

Schummer je spoznal, da se mu je zareklo, da je
zinil tisto, kar mu je vso zimo vrelo v močganjih.
Trenutek pa se mu je zazdelo, da je značajan
človek, zato je, kot bi župana preslišal, nadaljeval:
"...si napravim dvigalo sem gor... he - he..."

V tem je zagledal napol prestrašeni, napol div-
ji Tolkačev obraz. Stopil je korak naprej, obstal
predi sebe, mežikaje pogledal župana in smelja je
se najprijazneje dejal: "No, no, drago, he, he, !

Ti si zdaj župan, zato potem ne boš mogel biti župan. Jaz pa, ki sem zdaj slab državljani sončne Jugoslavije, he-he, bom gotovo boljši kot nemški! Se enkrat je smeje se zbadljivo dodal:

"Saj res, napravim si dvigalo sem gor."

Plaz tam doli je zan.

Tolkačev obraz, prej prestrašen, je sedaj za trenutek posinil, a nato pa postal ravnodušen, tako ravnodušen, da se je celo Schummer začudil, saj je pričakoval izbruha. Vendar semmu je zazdelo, da je izraz narejen. Morda bi župan svojo divjost tudi skril, da se ne bi šele sedaj ostreje zavedel, da mu hoče nekdo odvzeti županstvo, do katerega se je prerinil z obdrgnjenimi komolci. Stisnjenimi pestmi je skočil pred Schummerja in pokazal skozi okno: "Vidiš, tam doli je žand..."

"Prepozno!" je pomilovalno dejal trgovec. "Kot župan, bi bilo dobro, ko bi ne bral v časopisih le občinskih oglasov, ampak tudi kaj drugega. Ma-

lo bolj prijazen obraz naredi, he-he, saj sva se vedno lahko prijatelja."

Počasi se je umikal proti vrstom. Ždelo se mu je, kot da bo oni vsak trenutek skočil vanj. Vendar se pa, no... no, kakor on ve, trgovci niso nikoli pretepali.

Ludac, to got je posabil na dvigalo; po stopnicah je prišel s prav zadovoljivo hitrostjo.

XXX

Družina delavca Zerna je ždela ob zakajenju petrolejki. Oče Matija je sedel za mizo in počasi prebiral knjigo, mati pa globoko sklonjena šivala, iz kota je prihajala globoko dihanje - otroci so že spali.

Nenadoma se je mati vzdignila. Ali se ji ni zdelo, da je nekdo trkal? Boječe je šepnila možu:

"Ti, si slišal?"

"Kaj je?" je zagodrnjal on.

"Ali ni nekdo trkal?"

"Pojdi in poglej!... Ah, hudiča, počakaj!" Matija jo je ustavil. "Počakaj, da skrijem knjigo."

Porinil je knjigo pod omaro, se vsedel nazaj za mizo in prižgal cigarito.

"No, zdaj pojdi!"

Slišal je, ko je zaškrtal ključ. Znan glas je pritejano voščil dober večer in mati je pritejano vskliknila:

"Moj bog, ti?!"

Matija je planil pokonci. Za vrage... ne ni se motil, med vrati je stal Bolte.

"O, pnaej, ti! Kod si se verjeter klatil? No, cel si še, ampak takle...!"

Pokazal je na Boltetovo obleko. Bila je res pomilovanja vredna.

Bolte se je nasmejati:

"Lh, kaj boš, saj ni nedoljna!"

No, cel si se ampak torte.

Stopila sta v izbo. Gospodinja je zaprla vrata za njima.

"Stari, zavrti se in postrezi! Ti pa pripoveduj, vražje sem nestrpen." Je silil Matija in mu ponudil cigareto. Jela sedaj si ga je ostreje ogledal. Ali se nizekemu zelo spremenil, hudiča, zdi se mu kot Matija Gubec na sliki v Šoli. Ah, saj je bil vedno tak, si je mislil. Prižgal mu je in ga poslušal.

"Zaprli so me, to vaš in pretepli, to si pa lahko misliš. Pa saj brez tega pri njih ne gre. Vendar ti tega ne bom pripovedoval. Sedaj sem vesel, da sem bil zaprt. Bila je to zame dobra tola. V ječi smo bili štirje skupaj. Oni trije ostri za novo stvar in jaz skoraj boječnej, ki sem, lahko rečem, tako slučajno postal politični detnik... in, hvala bogu, postal sem njihov učenec. Poslušal sem jih in danes mi je, kot da bi bil v popolnoma drugem svetu.

Stara policija je ob razsulu izpustila vse

krivih-lica nas pa predala Nazren. No, teh stvari ne bom pozabil nikoli.

Utrujen sem Matija. Drugič ti povem vse. Še to mi povej, kako je na vasi."

"Kot drugod," je dejal Matija. "Le trije prijatelji so se ločili. Župana je Schummer spravil v internacijo, župnika pa so Memci izselili." "Ta se je pošteno uštel. Morda je kdaj upal, da postane pod njimi kardinal. Sedaj župani, Schummer, njegov prijatelj pa je gospod Leutnant. Jedna družina! Trem kmetom so požgali hiše, družine pa odgnali. Vidiš, tako je zdaj tukaj... in povsod."

"Pa to se mora končati!" je zarjul Bolte. "Pri onih treh v zaporu sem se dovolj naučil. Sunkoma se je obrnil k Matiji in vprašal:

"Boš ti to gledal, ne da bi zinil?"

Matija je videl njegov napeti obraz. Sedaj je razumel, da misli Bolte na nekaj... da... na uper in on mora biti poleg.

"Ne!" je dejal.

Vstala sta in si brez besed segla v roke.

"Kmet sem," je nadaljeval Bolte. "Ti si si delavec pa vendar sva najboljša prijatelja. In drugi okoli naja so tudi kmetje in delavci, vsi smotraj taki kot midva, čeprav boječi čakajo, kaj bo pa se vendar med seboj ne razumejo. Kakor vidiš, govorim sedaj drugače kakor prej, ko sem bil boječ kot drugi. Zato kar ker smo bili canje, so nam Schummerji in župani zlehka zavezovali jezike.

Matija je kimal. Vsaka Boltetova Beseda je bila zanj tako resnična... Le kako, da se je preje ni toliko zavedal.

"Vidiš, to morajo vedeti tudi drugi," je nadaljeval Bolte. "Jutri povabi zanesljive delavce in kmete. Zvečer bomo imeli tukaj sestansk. Hocoj pa me boš prenočil, kaj ne? V vas vendar ne smem, saj veš, da pobeglim jetnikom zavijejo vratove... in sam pri sebi je še zamrmral "No, meni ga ne bodo!"

Matije tistega dne ni bilo na delo. Že se je mislil zlekniti po klopi, ko je gospodinja prinesla večerjo.

"No, no, le ne tako hitro!" ga je ustavila. "Ne vem, če boš lačen dobro spal."

Ni si dal dvakrat reči.

X X X

Matije naslednjega dne ni bilo na delo. Med delavci je še dobro opravil, le med kmeti je šlo težje; nekaj jih je pa le pregovoril.

Mala Zornova izba je le težko sprejela toliko ljudi.

Kmetje so posešli v nasprotni kot, delavci so stali sami zase pri vratih.

Matijeva žena je z odejami zastrla okna in zaklenila vrata.

Bolte je ugasnil cigareto in pričel.

"Tole vam bi povedal: Deset let že stoji v tej dolini tovarna in delavske bajte, malo višje pa domačije kmetov. Skupaj živimo, vi delavci in mi kmetje. Vsi smo revni, vsi se pehamo za kruh in vendar se med seboj ne moremo. Mar je kdo od nas kdaj pomislil zakej? Župnik, župan in Schummer so se nas bali, da bali so se nas kot steklih psov, zato so nas odvrnili drugega proti drugemu. Vendar so do zdaj živeli brezskrbno, ker še niso občutili naših pesti, tovariši, tistih pesti, ki so do danes delale zanje. Toda sedaj je čas, da jim pokažemo, da občutijo oni in švabska golazen. Tovarishi odhajam v hribe. Ne bom prvi. Mnogo jih je že tam partizenov, borcev za isto stvar, za katero ste vi vsi in jaz. Kdo gre p menoj?"

Osem jih je dvignilo roko - trije kmetje in pet delavcev.

Bolte se je mnogič dvignil:

"Tovarishi, delavci in kmetje! Sezimo si v roke

Delavec in kmet sta stopila drug proti drugemu...

Delavec in kmet sta stopila drug proti drugemu
mu in si podala roke.

V kotu je vstal kmet in dejal:

"Tovariši, mi sicer ostajamo, toda pozabili
vas ne bomo. Naše hiše so vam odprte, če ne po-
dnevi pa vsaj ponoči."

Se dolgo v noč so delali naklepe.

x x x

Čez nekaj dni so v deževni noči med gromom
odjeknili strelci iz Županove hiše. Naslednje
jutro Mari ni bilo več treba ne Schummerja ne
Leutnantu pripraviti zajtrka. Morala pa je s
puško za hrbtom strgati z vrat le, ki, na katerem
sta bila z okorno roko napisana delavec in kmet,
s kladivom in srpom v roki. Hiša pa ni bila na dr.

Babica iz vasi, ki je imela tisto noč opravka
pri porodu, je pravila, da je videla Bolzeta
s puško v roki in s troglavko na glavi.

